

gamle kultur kunne blive bevaret under de nye vilkår.

Har Mr. Harrod således skilt sig ganske godt fra den opgave at skildre Keynes' milieu og baggrund, kan det ikke nægtes, at man er noget mindre tilfreds med den måde, hvorpå han har røgtet et andet af sine naturlige hverv: at fortælle om, hvordan Keynes virkede på sine samtidige, at give os et billede af hans personlighed. Mange havde jo allerede før Keynes' død ikke blot læst hans skrifter, men også ad forskellige veje hørt om hans mange andre gøremål. Når man åbner en *Life of Keynes*, håber man derfor at finde et virkeligt portræt af denne mærkelige mand med de mange og store talenter, økonomen, hvis skrifter man frem for nogen andens har læst og diskuteret i den sidste menneskealder, pamflettisten, der gjorde sine meninger til en bevægelse, hvis tilhængere undertiden betragtede sig selv som frelste og anderledes tænkende som vantro, teoretikeren, der også beherskede den finansielle praksis og med lige stor iver kastede sig over abstrakte ræsonnementer og administrative detaljer, manden, der livet igennem bevægede sig i de højeste cirkler i videnskabens, politikens, finansernes, administrationens og kunstens verdener, den stimulerende forelæser, den skarpe debattør, mesteren i overtalelsens kunst — og i samtalen, om så vidt forskellige emner som filosofi, ballet, malerkunst og politik.

Harrod giver ganske gode portrætskitser af nogle af bipersonerne, især fra Bloomsburykredsen, men når man vender sig mod bogens hovedperson, synes man undertiden kun at se ham i skyggeagtige omrids. Det skorter ikke Harrod på beundring for sin helt. Han har meget svært ved overhovedet at se nogen mangel ved Keynes, skønt han samvittighedsfuldt refererer, at andre gjorde det og navnlig beskyldte Keynes for ubestændighed. Harrod mener ikke, at Keynes helt kan sidestilles med Adam Smith og Ricardo som økonom, men når man tager hans øvrige talenter i betragtning, kommer Harrod — ved en ikke nærmere angiven beregning — til, at Keynes måske alligevel var den største. Han indlader sig endog på spekulationer over, hvorvidt den anden verdenskrig kunne være blevet undgået, hvis Keynes var blevet nr. 1 i stedet for nr. 2

ved civil service eksamen i 1906 og derfor var blevet ansat i finansministeriet i stedet for India Office. Den læser, der ikke personligt har oplevet Keynes, har svært ved at lade sig henrive til en lignende begejstring, og man får heller ikke rigtig af bogen indtryk af den personlighedens trolddomskraft, der åbenbart kunne tvinge Keynes' omgivelser til betingelsesløs kapitulation.

Måske fremtræder skildringen af bogens hovedperson netop noget bleg på baggrund af de talrige højstemte lovprisninger. Muligvis har Mr. Harrod ret, når han i forordet siger: *No words can recapture the living essence.* (Bogen om Birck kan vel heller ikke give unge læsere et lige så levende indtryk af Bircks personlighed, som det, der bevares af dem, der kendte ham i levende live). Kanhænde man også stiller for store krav til Harrod. Når han skal skrive en Keynes-biografi, er han stillet på lignende måde som en ung skuespiller, der skal overtage en rolle, som har hørt til en ældre mesters beundrede repertoire. Til sammenligning melder sig uvilkårligt *Essays in Biography*, blandt hvis forfatters mange talenter også var det, at han i blændende stil kunne fremtrylle et billede af en fremstående personlighed, ikke ved at blade i et fotografialbum, men ved at give en malers portræt.

H. Winding Pedersen.

Erling Petersen: Keynes-læren og dens betydning for den aktuelle økonomiske politik. Næringsøkonomisk forskningsinstituttets skriftsserie nr. 3. Oslo 1948. 117 sider. Pris 5,00 n. kr.

Såfremt anmelderen ikke finder den anmeldte bog ubetinget god eller ubetinget dårlig, løber han meget let den risiko, at anmeldelsen får slagside. Den negative kritik kommer til at dominere, fordi den til stadighed må begrundes nøje.

Hvad Erling Petersens bog om Keynes-læren og dens betydning for den økonomiske politik angår, synes man at kunne undslippe denne knibe ved at anmelde den i to dele. Bogens første del (s. 3—73) er en god og instruktiv fremstilling af hovedtrækkene i Keynes' »General Theory«. Anden del (s.

73—117), som handler om teoriens betydning for den økonomiske politik, rammer derimod efter anmelderens mening stort set ved siden af i sin kritik. Den bygger på formodninger om motiver bag den økonomiske politik, som efter anmelderens opfattelse ikke er til stede, og hele kritikken kommer derfor til at svæve i luften på en ejendommelig måde.

I. *Hovedtrækkene i Keynes' »General Theory«.*

Det er vanskeligt at gengive hovedtræk af et så vidtspændende arbejde som »General Theory«. I den henseende har Erling Petersen imidlertid haft en meget heldig hånd. Denne del af bogen kan varmt anbefales. Dels kan den være særdeles nyttig for den, som første gang skal sætte sig ind i Keynes' tankegang, og som her får en i god betydning populær orientering, en oversigt, som kan være særdeles nyttig, inden han vover sig ind i originalens mylder af strotanker. Dels kan den være en nyttig repetitionsbog for den, som en gang har fordøjet teorierne, men som ikke plejer daglig omgang med dem.

II. *Teoriernes betydning for den økonomiske politik.*

Det er med en ikke ringe spænding — næsten begærlighed — man kaster sig over denne del af bogen. Forfatteren bebuder, at han vil demonstrere, hvorledes de forudsætninger, der lå til grund for »General Theory«, nu er ændret så stærkt, at teorierne er blevet farlige. Man håber på en gennemgang af omstillingsproblemer og måske også en gennemgang af det »åbne« samfunds vanskeligheder, som jo er meget stedmoderligt behandlet hos Keynes. Men man føler, at man får stene for brød, når det viser sig, at ændringen i forudsætningerne består i, at vi nu ikke længere har massearbejdsløshed, men i stedet har opnået (til tider) overfuld beskæftigelse. Disse forudsætninger er altså afgørende ændrede, siger Erling Petersen, men ikke destomindre hager man sig fast ved den keyneske underbeskæftigelsespolitik og dens midler. Til trods for, at man nærmest har overfuld beskæftigelse, fortsætter man med de billige penges politik.

Anmelderen har selv ved lejlighed deltaget

i argumentationen for »de billige penges politik« herhjemme, men han føler sig ganske fremmed for de motiver, Erling Petersen nævner. Han har aldrig benægtet, og han tror heller ikke, at andre, som ligger på samme linie, vil benægte, at den medicin, Keynes anbefaler i en depressionsperiode, kan komme til anvendelse med modsat fortegn i en inflationsperiode. Sagen er jo så åbenbart klar, at Erling Petersens motivskildring nærmest må betragtes som et mistillidsvotum til den almindelige sunde forstand hos de økonomer, der går ind for »de billige penges politik«. Så naive er de dog næppe. Men dels kan der jo være en — erfarings- og milieubetinget? — forskel i det beskæftigelsesniveau, man mener bør tilstræbes. Dels var der en lang overgang, hvor en forening af restriktiv finanspolitik og forholdsvis ekspansiv pengepolitik både var mulig og ønskelig ud fra et genopbygnings synspunkt. Det er dog tænkeligt, at dette motiv har virket for fremmed for Erling Petersens oplæg, som er stærkt kvantitetsteoretisk præget. Endelig har der bl. a. hos anmelderen i de tilfælde, hvor en begrænsning af investeringsaktiviteten var ønskelig, været en stærk mistillid til, at dette hensyn blev varetaget bedst gennem en almindelig kreditstramning. Når beskæftigelsesproblemet her i landet er kommet ind i debatten, har det jo heller ikke været af den grund, at man har frygtet, at en vis pengepolitisk stramning skulle bringe beskæftigelsen alvorligt i fare. Men der er blevet peget på, at ville man føre så restriktiv en pengepolitik, at man derigennem skulle løse valuta-problemerne, ville det ikke kunne ske uden reduktion af beskæftigelsen.

Da Erling Petersen således bygger sin kritik på antagelsen af motiver, som næppe har været til stede hos ret mange, medens han går uden om de egentlige motiver bag »de billige penges politik«, kommer denne del af bogen til at virke underligt interesseløs — for den, der søger orientering nærmest vildledende.

I bogens slutning søger Erling Petersen at rehabilitere kvantitetsteorien og dens postulat om en direkte sammenhæng mellem pengemængde og prisniveau. »Det har f. eks., skriver han, »vært vanlig å påstå at over-

skuddskjøpekraften riktignok representerer kjøpeevne, men den faktiske effekt den vil ha, avhenger av kjøpeviljen. Kjøpeviljen er igjen en forholdsvis ubestemt og vanskelig målbar størrelse, som man vilkårlig kan tillegge den vekt som passer inn i den øvrige analyse. På den måten kan man lett omgå hele problemet.

Da nu disse og en lang række andre begreber er fremkommet i et forsøg på en forklarende opspaltning af kvantitetsteoriernes »velocity«, kunne det være interessant at se, hvilken dom Erling Petersen vil fælde over dette begreb.

Heinrich Schlebaum Larsen.

Hans Brems: Reklame, Købelyst og Købeevne. Einar Harcks Forlag, København 1950. 148 sider.

Ligesom menneskets mere personlige perversiteter kan give anledning til de lærdeste medicinske afhandlinger, således kan også det menneskelige samfunds abnormiteter — in casu reklamen — gøres til genstand for videnskabelig grandforskning. Om den sag kan der ikke herske nogen tvivl, lige så lidt som der bør herske tvivl om, at man altid nøje må skelne mellem kunsten at udøve perversiteter og det videnskabelige studium af denne ædle kunst og dens manifestationer; Marquis de Sade og Kinsey kan ikke slås i hartkorn, skønt de behandler samme sag. Med det sære fænomen, som kaldes reklame, synes det at forholde sig på lignende måde. Denne side af det økonomiske liv har sine de Sade'r og sine Kinsey'er. Da nu en sammenslutning ved navn Dansk Reklame-Forening i sammenhæng med sit 25 års jubilæum udskrev »en konkurrence om en undersøgelse af reklamens indvirkning på købelyst og købeevne og om den betydning, resultaterne heraf har for omsætningen og forbrugerne«, som hr. Max Kjær Hansen skriver i et forord, så var det åbenbart en reklamens Kinsey, de gode markskrigere efterlyste; marquisen blev i dagens anledning sat i skammekrogen. Brems foreliggende arbejde var et bidrag til denne konkurrence, og selv om Brems måske ikke fuldstændigt har haft held til at leve op til den kin-

seyske lidenskabsløse objektivitet, så har han dog med flid forstået at holde sig på den rigtige side af stregen.

Brems har opdelt sit arbejde i fem kapitler, af hvilke de interessanteste er kapitlerne 2 og 4. Kapitel 2 handler om »Reklamen og købelysten, set fra det enkelte foretagendes synspunkt«. En del af synspunkterne her er de samme, som Brems har lagt frem i sin doktorafhandling og den omarbejdede udgave heraf, som nys er udkommet i det forjættede land: *Product Equilibrium Under Monopolistic Competition*, Harvard University Press 1951. Jeg skal ikke gå ind herpå; disse synspunkter, som forekommer værdifulde, har allerede fået deres kritik af mere kompetente dommere, se f. eks. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1950, side 139 ff. Fremstillingen her er klar, men, som altid hos Brems, skrækkelig pædagogisk; navnlig forekommer hans terminologiske nydannelser mig at være unødigt bedrevidende. Jeg ved ikke af, at Brems ved hjælp af sine »hastigheder« har haft held til at påpege fejltænkning, som udelukkende skyldes, at man sædvanligvis f. ex. taler om »efterspørgsel« og ikke om »afsætningshastighed«. Det lille vers af den forfærdelige Kumbel, som Brems har anvendt som motto for kapitel 2, har kun altfor stor relevans for Brems egne verbale udskjelser.

I kapitel 4, som behandler »Reklamen og købeevnen«, har Brems taget sig for at analysere reklamens indflydelse på nationalindkomsten og beskæftigelsens højde, på basis af keynesianske tankegange. Brems har her præsteret en fin udvidelse af det gængse skema, hvor indkomsten i det enkleste tilfælde bestemmes ved hjælp af en investerings- og en opsparingskurves skæringspunkt. Som man let kan vise, ved hjælp af lidt Stockholmskoleteori, ligger bag det sædvanlige keyneske skema en implicit forudsætning om, at indkomstagernes indkomstforventninger altid, identisk, sammenfalder med foretagendernes planer om indkomstudbetalinger, og dette er en urimelig forudsætning, f. s. v. som den indebærer, at man forudsætter bort alle problemer vedrørende arbejdsmarkedets ligevægt eller uligevægt. Brems udvidelse af det keyneske skema består i at indføre en såkaldt foretagendernes indkøbsfunktion —